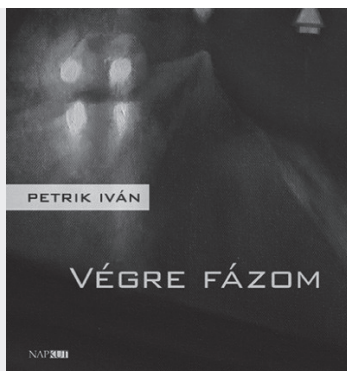

Petrik Iván
Végre fázom

Napkút Kiadó
 Budapest, 2018

Bedi Kata

KALANDTÚRÁK SZELLEMEK ÉS SZÍVNEK

A talányos című könyv mézsűrű, vagy – hogy a fülszövegnél maradjak – inkább „mészsűrű” lírát takar. A fülszövegben amúgy az 1971-ben született, bölcsész végzettségű, a Veszprém megyei Gannán élő szerző a versírást amolyan minden éghajlaton, főleg a kelet-közép-európai ég alatt űzhető mesterségként ajánlja; hasonlítva a bányászathoz, a mészégetéshez vagy a „bőröndszagtalanításhoz”. Szóval némiképp elvliccelve ajánlja verseit, azaz „a legfűszeresebb, legolajosabb bőröndillatokat” a kötet hangulatától eléggé elütő paratextusban. Aki pedig akár csak egy szöveget is elolvas a kötetből, valahogy úgy érzi majd, mintha Petrik zavarban lenne e helyütt, és azért lehet ez a közölt versek hangvételéről elütő megnyilvánulás, merthogy a szerző biztosan többet tud a versírásról, mint a mészégetésről vagy a bőröndszagtalanításról együttvéve.

Hogy hány év munkáit adta közre a kötetben Petrik, nem tudni, csak sejthető, hogy több mint tíz év jól átválogatott termését fűzte egybe, hiszen a *Végre fázom*ban jó pár, a Holmiból már ismert szöveget is olvashatunk, mint például a *Nyersfordítás – c-moll variációk* és a *nem a Damjanich utcában* 2009-ből, a *Remix* 2010-ből, a *Nero sorban áll a boltban* 2011-ből. A sor folytatható egészen a 2014-es *Légy és ragtapasz* címűig. (És bizonyára helyet kaptak volna a legendás folyóirat

hasábjain további Petrik Iván-versek is, ha nem a 2014-es a lap utolsó évfolyama.) Petrik lírája több mint figyelemre méltó. Időt és ismereteket egyaránt kíván, utóbbit tekintve főleg az európai kultúrtörténet és történelem, a latin nyelv, az utazás (elsősorban Itália vidékei), a szív és az élet hétköznapi dolgait illetően. Mindebből következik az előbbi is (hogy tudniillik időt kívánnak a szövegek), képeik és hasonlataik ugyanis csak az említett ismeretekkel rendelkezők előtt nyílnak meg. Számukra sem olyan könnyen, hiszen a (többnyire) központosítás nélkül egymás mögé írt szavakból csak lassanként bomlik ki a jelentés. Petrik az egymás relációjában új értelmet nyerő szavakból építi fel versvilágát. Általában egy konkrét képből, sokszor cselekvéshez vagy eseményhez kötődő momentumból kiindulva tesz utazást „saját koponyájában”, közben pedig meg-megáll, és kortyol a történelem, a kultúrtörténet, kirándulások és a szerelmek emlékének a kútjából. Versei tulajdonképpen ezeknek a barangolásoknak a leképeződései, a szellem és a szív kéz a kézben megtett kalandtúrái. Petriknél a konkrétum csak az amorf személyes történet elmondásának a kiindulópontja. Az említett kettő összjátéka az, amely igazán izgalmas költészetet hoz létre. Petriknél a személyes élmény, a belső világ többnyire valamilyen távolabbi, konkrét képből vagy hely- és/vagy időmeghatározásból indul: ez lehet látvány, történés, ismeret, természeti jelenség. A tapasztalt konkrétum leírása olyan keretet és fogódzót ad a versben, amely a hangulat és élményanyag szövedékéből felépülő lírai világot strukturálja és megnyitja az olvasó felé. A kötet legtöbb verse tehát egyfajta szellemi-érzelmi utazás közreadásaként tételeződik, és a szerző igyekszik minden konkrét kapaszkodót megragadni, hogy reflektáljon is erre a helyzetre. Ilyen például a *Hó hullt* című vers is: „Reggeli boltnyitáskor, az első lomha liftajtó / robbanáskor még árnyékok, meg a kihűlt / hold világol, s éppen szennyes vízpárává / szublimálsz unt kedvesed, s bár benne is / rám ismersz, még egyszer megölni már / nem mered. Felitatod inkább hófehér gyolccsal, ami ott maradt belőle // a testeden. Aztán nagyon gyorsan / tíz lesz, eljön a hasztalan tíz óra” (19).

A képiség olyannyira erős Petrik költészetében, hogy szinte fotószerűen, sőt, inkább filmjellegűen írja le a vers kontextusát, amely – ahogy arról már szó esett – korrelál a szerzői „belső világgal”. Az *Előszőr úgy volt* című szövegben jól megfigyelhető a képiség: „hajóval megyünk át / álltunk a szürke esőben a mólón és a komp / irdatlan fémtestét bámultuk / felkavarta a mocskos vizet hullámok / verődtek a parthoz és mégis milyen furcsa / az olajos víz tajtéka fehér maradt / aludnunk kellett volna

bőrünkre tapadt a nyirkos tengeri / levegő és a megszáradó sót töröltgettük a homlokunkról” (29).

A kötet egészét, főleg az első ciklusokat erőteljesen meghatározza az utazás. Számos olyan verset is találunk a (*nem növény*) és (*torkolatvidék*) elnevezésű egységekben, amelyek konkrét utazásélményhez kötődnek. A hajó képe, az utazás motívuma és az élményhez kapcsolódó látvány rögzítése egyaránt fontosak a szerzőnek. *Afolyón lefelé*ben például így úsztatja egymásba a helyzetet és gondolatot: „a hajó orrában feküdtem az eget néztem a vizet eltakarta / előlem a rozsdafoltos mellvéd a fehér / festék végig az érintkezések mentén kikopott s az állandó / nedvesség barna pusztulásnyomokkal vonta be mégis / úgy tűnt hogy ez az egyetlen lehetséges állapota ennek / a hajónak mintha eleve rozsdafoltokkal tervezték volna / az eget néztem a torkolat felé közelítettünk úsztunk [...] mint a sodrásból megmagyarázhatatlanul fel-felbukó faág / egy név dallama inkább ígérete és ígérete vékonyka áradása párák kikötő-íze / szűkülő tere légszomja és bábele névtorzulás névbénulás / mégis csak egy név / de kié / kinek lehet neve itt / ahol aligha hihetem el hogy létezem” (36). Egy másik helyütt (*Veszélyes vizeken is jár hajó*) két nagyon erős szimbólumot csúsztat egymásba a szerző: „mint két egymást logikailag kizáró gondolat / szerves találkozását rögzítették a csontüreg / varrataihoz a hajó minden egyes végpontját / a hajót úgy értem mint a testem vázát / a csontüreget pedig mint a lelkem helyét / vagy inkább a hajót úgy mint a biztos de / kései halált a csontüreget mint a bizonytalan / de közeli életet vagy mégis inkább a hajót mint” (41).

Ezek a sorok persze azt is megmutatják, hogy Petrik magabiztosan közlekedik a konkrét és a szimbolikus között. Költészetének megbújó finomsága ez. Az *Egy archaikus vadkankoponyához* című szövege az ebben rejlő lehetőséggel játszik el. A világirodalom egyik legfontosabb, már-már szentként tisztelt versének (Rilke *Archaikus Apolló-torzójának*) profán parafrázisa a következő sorokkal indul: „Csak a rettentő koponyát ismerhetjük, / melyben szeme almái értek. / Olyanok, amilyeneket még jókor életében / felzabált. Ám a csonka test kihunynt, mint” (28). A versből látszik, hogy Petrik bátran nyúl a kulturális gyökerekhez, és ebből a szempontból is figyelemre méltó, hogy az „Egyébként minden változatlan” sorral zárja a verset. A legtöbb esetben persze nem parafrázisokat olvashatunk könyvében, hanem zömmel olyan szövegeket, amelyekben a szimbólumok, illetve a nagy (kultur)történeti jelentőséget hordozó szavak organikus részei a verseknek. Ezeket Petrik nyil-

vánvalóan nem valamiféle póz gyanánt használja, egyszerűen ez a tudás – amelyre egy-egy sort olvasva következtethetünk – a szerző belső világának a része, méghozzá elengedhetetlen része. Hiszen a történések megragadására tett állandó kísérletezés, a képiség erőteljes jelentése Petrik költészetében nem elválasztható a folyamatos reflexiótól. Attól a folyamattól, amely tulajdonképpen a Petrik-versek bölcsője, hiszen érezhetően az „értelmezési kényszer” szüli ezt az intellektuális költészetet, amelyben a nagy (jelentőséggel bíró) szavak és a profán a „versírás” munkaasztalán békülnek ki, azzal, hogy Petrik gondolatokkal és érzésekkel köti össze őket. A *Légy és ragtapasz* kezdő sorai jól példázzák ezt: „Lenyűgözött az Ararát fénylő csúcsa akkoriban. / Nem a Szaharát, a Lánchidat becsültem / jobban, a szürke deszkákig elázott tetők alatt. / És ami ezzel járt, / tetőterekben torzuló díszvilágítást, / mely estemre szebb éjszakát ígért” (24). Jó példa lehet ugyanerre az *Értelmezési nehézségek* eleje is: „az hogy nem látom a nagy összefüggéseket / egy ló és az empire state building anatómiai / azonosságát vagy egy trabant-alváz / és a lélek kibogozhatatlan útvesztőinek / áttetsző egymásra írtságát nem zavar” (15).

Petrik „utazás-versei”, tehát a (*torkolatvidék*) című egység költeményei között találunk főleg itáliai utazásokat felidéző szövegeket, olyanokat, amelyek Velence kevésbé ismert helyszíneire visznek, de olyanokat is, amelyek egy-egy történelmi személyiségről szólnak. Bravúros darab a *Nero sorban áll a boltban*, amelyben a nagy (őrült) császár személyén keresztül mond a szerző társadalomkritikát. „[N]incs MS, s Nero hátraszólt, hogy átmegy a boltba. Közben Phaón / bámult ki az utcára, s látta, hogy egy koldus a járdán / összefolyt tócsából merít a kezével mocskos vizet, azt issza. Micsoda / egy elbászott világ, mormogta maga elé. Ritkán mondta ki, / amit gondolt, csak ilyenkor sóhajtozott, amíg Nero sorban áll a boltban” (55). A *Messalina mégis mást szeret* című szöveg is hasonló hangvételben, egy történelmi személyiség jelenbe helyezésével mond véleményt a világunkról. Lehetne még példákat hozni arra, hogy Petriknél miként fonódnak egymásba a műveltség (latin kifejezések!) és a gondolattekervények a hétköznapi élet élményeivel, de azt hiszem, az eddig idézett részekből is látszik, hogy Petrik 21. századi poeta doctus. Aki ugyan – helyenként – mintha tudatosan próbálná levetni ezt a ruhát, de ilyenkor saját bőrét sérti fel.

Petrik a(z) általa tapasztalható világ egészen magas szellemi és nyelvi szinten való megragadására és értelmezésére törekszik „csupán”. Költészete tehát egyfelől a versben rögzítettekre kíván reflektálni, másfelől

a versírás aktusa maga a reflexió. A szerző a nyelvben és a kultúrában való hitét is megmutatja ezzel. A központozást sokszor mellőzve, a sortörésekkel való játékaik során a szerző izgalmas szóösszeolvasásokra ad alkalmat, mindezt fűszerezi egy-egy összecsengő sorvéggel, és olyan gyönyörű képekkel nyitja a kötetet, mint ez: „mihez kezdjek a szándékaiddal / a véletlenjeidben fázom / épp rám illik ez a szépségeiddel bélelt / elnyűtt bunda / megvéd minden viszontagságtól” (7). Persze megesik az is, hogy egymásra tolulnak a képek, és egymást ütik ki. De nem ez a jellemző.

A *Valami bizonytalanság* című szöveg zárósorából címet kölcsönző kötet egészen izgalmas és élvezetes versgyűjtemény, amely általános műveltségen felüli tájékozottságot feltételez olvasójáról. És Petrik nem esett abba a hibába, hogy a verseiben „világmegváltásra” vállalkozzék. A kötet vége felé, a *(lápvidék)* című fejezetbe rendezett versek között egyre erősödő a hétköznapi világra való utalás, amely óhatatlanul a saját helyzetünkre történő reflexióra készítet. „Csalódottan javítanak át egy ismeretlen nevet / az enyémre, s kérdik, hol vagyok. Pedig tudják, / hogy *ebbe* a langyosradiátor-végtelenbe vetve, amit / egy másik helyett ki tudja, miért / utalványoztak nekem. Mindegy. / Nem kutatom tovább szűkös határait / a folyosónyi univerzumnak. Nincs tovább, / tehát az »eddig« feltartóztathatatlan. S ablakai fényesebbek, / mint párás szándékaim, melyekkel lemondok” (129).